

Starší ľudia a digitálna inklúzia v dnešnej informačnej spoločnosti

Vyhlasenie Európskej únie seniorov

Úvod

„Starnutie populácie je bezprecedentným javom v dejinách ľudstva. Prináša veľa výziev a príležitostí pre tvorcov politik aj občanov. Demografické výzvy sú minimálne také dôležité ako výzvy v oblasti podnebia a technologického rozvoja. Oplyvňujú každú oblasť nášho života a transformujú našu spoločnosť.“ Týmto úvodným vyhlásením predstavili Nemecko, Portugalsko a Slovinsko, členské štáty, ktoré predsedajú Rade Európskej únie počas 18-mesačného obdobia od júla 2020 do decembra 2021, svoju spoločnú stratégiu a ambíciu „usilovať sa o plné využitie výhod všetkých ľudských práv na plnú účasť v spoločnosti, ekonomike, kultúre a politike a na blaho starších ľudí v Európe a vo svete“.¹

Na úrovni EÚ nedávno niekoľko rozhodnutí, plánov a publikácií zdôraznilo celkový fenomén demografických zmien a potrebu komplexnej stratégie. Sú presvedčivou výzvou na rešpektovanie ľudských práv starších osôb v súlade so všeobecne uznávanými zásadami a deklaráciami práv starších osôb a následnými medzinárodnými stratégiami a plánmi, ktoré boli nedávno vyjadrené v Dekáde zdravého starnutia, ktorú vyhlásila OSN na roky 2021-2030.² Nepomerný dopad pandémie COVID-19 na staršiu generáciu a riziká porušovania ľudských práv vrhli svetlo na často skryté domáce situácie a špeciálne potreby starších osôb. Pandémia vytvorila povedomie o spôsobe, akým sa naše spoločnosti zaoberajú vekom a starnutím, vyzvala nás, aby sme uvažovali o nerovnostiach a stereotypoch a aby sme v budúcnosti prijali poučenia získané počas pandémie, nielen v oblasti zdravia, prevencie a pripravenosti na budúce pandémie, ale aj o tom ako sú organizované naše spoločnosti a priority a hodnoty, ktoré chceme zaviesť do nášho životného štýlu. Dodatočne boli poskytnuté nové impulzy. Bez ohľadu na neuspokojivé aspekty rýchlo sa rozvíjajúcej digitálnej komunikácie oproti tradičnej analógovej, požadujúc, aby sa ďalej udržiavali a rozvíjali sociálne a ľudské kontakty, viac ako kedykoľvek predtým, digitálna komunikácia, digitálne informácie, všetky druhy digitálnych nástrojov sú rozhodujúce. Zvýšené využívanie digitálnych nástrojov ukázalo príležitosti, ktoré ponúka digitalizácia, ale zviditeľnilo aj digitálnu priepasť.

Komisia EÚ vo svojom oznámení s názvom „Digitálny kompas do roku 2030: Európska cesta pre digitálne desaťročie“ načrtla ambíciu EÚ pokračovať v politikách digitalizácie, ktoré jednotlivcom a podnikom umožnia udržateľnú a prosperujúcejšiu digitálnu budúcnosť zameranú na človeka³. Európskou víziou do roku 2030 je digitálna spoločnosť, v ktorej nikto nezostáva pozadu. Kľúčové verejné služby vrátane prístupu k lekárskeým záznamom (elektronickým záznamom) musia byť zaručené pre všetkých.

¹ Vyhlásenie predsedníckej trojice EÚ o starnutí obyvateľstva, december 2020

<https://www.bmfsfj.de/resource/blob/163906/c2173339af6c7568dbd168b29a31b06e/trio-presidency-declaration-on-ageing-data.pdf>

² Desaťročie zdravého starnutia Organizácie Spojených národov (2021 – 2030) (75/131. Uznesenie prijaté valným zhromaždením 14. decembra 2020)

³ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2021/SK/COM-2021-118-F1-SK-MAIN-PART-1.PDF>
<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2021/SK/COM-2021-118-F1-SK-ANNEX-1-PART-1.PDF>

Podporujeme kľúčové ciele Európskej komisie: spájanie potrieb a požiadaviek seniorov, pochopenie, že prístup k vzdelaniu pre základné digitálne zručnosti by mal byť právom pre všetkých občanov EÚ a celoživotné vzdelávanie by sa malo stať realitou pre všetky generácie. Zdôrazňujeme tiež zameranie na novú „digitálnu chudobu“, pričom je nevyhnutné zabezpečiť, aby všetci občania v Európe mohli využiť digitálnu transformáciu na lepší a prosperujúcejší život.

Na dosiahnutie týchto cieľov je potrebné, aby EÚ venovala konkrétne prostriedky z digitálnej agendy na projekty pre seniorov, okrem iného na začatie celoeurópskej kampane zameranej na program zvyšovania povedomia, aby seniori pochopili, že internet bude ich budúcou „bránou do sveta“ a že by sa ňou mali začať aktívne zaoberať.

Právo starších osôb na aktívnu účasť na živote spoločnosti.

Digitálna komunikácia odhaľuje staršej generácii ako digitalizácia spochybňuje právo na účasť a sebaurčenie v staršom veku. Pre mnoho starších ľudí je to príležitosť, ale pre veľmi dôležitý segment staršej generácie aj zjavný problém, ktorý sa nedá rýchlo prekonať. Digitálna priepasť, priepasť medzi ľuďmi, ktorí majú digitálnu gramotnosť, a ľuďmi bez nej, sa s vekom zvyšuje. Neprimeraný počet starších ľudí zostáva mimo.

Nedávny prieskum Európskej únie o základných právach, ktorý uskutočnila Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA)⁴, ukazuje, že každý piaty človek (20%) vo veku 75 rokov a viac - v 8 z 27 skúmaných krajín sa prieskum vykonával iba online - používa internet aspoň príležitostne, v porovnaní s 98% skupiny 16–29-ročných, ktorí ho používajú príležitostne. Prieskum OECD z roku 2018 uviedol, že iba polovica (49,8%) starších osôb vo veku 65 - 74 rokov používala internet, v porovnaní s takmer všetkými (95,9%) mladými ľuďmi vo veku 16 – 24 rokov⁵. Nedostatok počítačových zručností, nízka úroveň vzdelania, žiadny prístup k internetu, nízky príjem sú vnímané ako prekážky pri používaní internetu a bránia starším ľuďom v autonómii a sociálnej účasti. Táto potreba začlenenia staršej generácie do digitálnej éry predstavuje viacnásobnú výzvu. Nemôžeme si dovoliť čakať na riešenie digitálnej integrácie starších osôb v informačnej spoločnosti.

V tomto vyhlásení ESU zdôrazňuje problémy a výzvy týkajúce sa začlenenia do digitálnej spoločnosti a požaduje okamžité riešenia. Digitálne vylúčenie a sociálne vylúčenie sú navzájom vnútorne prepojené, čo zvyšuje riziko vylúčenia pre staršie osoby. ESU preto nemôže zatvárať oči pred prekážkami, ktoré skupinám našich spoluobčanov bránia v rozvoji schopností udržiavať spoločenský život, v prístupe k službám, najmä v zdravotníctve, k výhodám efektívnych informácií o výrobkoch a lacnejšom nákupom, požívať integritu, nezávislosť, kultúrne vyžitie a byť súčasťou súčasného neustále sa meniaceho sveta.

---

⁴ Viac informácií o prieskume je tu [FRS Age and Digitalisation results overview \(bmfsfj.de\)](https://www.bmfsfj.de)

⁵ <http://news.un.org/en/story/2018/12/1027991>; <http://dx.doi.org/10.1787/888933274795>

Digitálna priepasť.

Obzvlášť zaujímavé a ako základ pre ďalšie kroky v EÚ sú nedávne závery Rady o ľudských právach, účasti a blahobyte starších osôb v ére digitalizácie, ktoré boli prijaté 12. októbra 2020 za nemeckého predsedníctva. Závery trojky predsedníctva (Nemecko, Portugalsko, Slovinsko) z decembra 2020 poskytujú následné kroky k týmto všeobecným perspektívam. Trojka predsedníctva požaduje (bod 10): „odstránenie digitálnej priepasti medzi mladšími a staršími generáciami ako aj medzi staršími ženami a mužmi, a to posilnením rôznych foriem vzdelávania a odbornej prípravy, príležitostí celoživotného vzdelávania a rozvoja zručností“. V týchto dokumentoch a takmer vo všetkých medzinárodných dokumentoch o digitalizácii je zahrnutá zásada „digitálneho začlenenia pre všetkých“. V akčnom pláne EÚ pre digitálne vzdelávanie je tiež načrtnutá a podporovaná potreba digitálnej gramotnosti, ale stratégia a akčné plány sú takmer úplne spojené s formálnym vyučovaním a vzdelávaním s dôležitým zameraním na zlepšovanie individuálnych schopností a zamestnateľnosti. Chýba konkrétna analýza problémov staršieho človeka zapojiť sa do digitálneho učenia a integrácie v digitálnej spoločnosti. A ako doplnok k tomuto: nie sú k dispozícii nijaké operatívne iniciatívy, ktoré by starším ľuďom otvorili dvere do digitálnej éry v ich vlastnom rytme a vlastnými prostriedkami.

Digitálne začlenenie: princípy existujú, sú potrebné operačné opatrenia.

Digitálne začlenenie starších osôb nie je také jednoduché ako „mať prístup na internet“ alebo „vyriešiť problém chýbajúcich digitálnych zručností“. Digitálna inklúzia pozostáva z niekoľkých aspektov: prístup k internetu, finančné vybavenie, digitálne zručnosti, poznatky o digitálnej organizácii služieb a schopnosť ovládať informácie / dezinformácie / falošné správy. To znamená, že je výsledkom viacnásobného procesu. Je zrejmé, že potrebujeme viac vedomostí, aby sme lepšie porozumeli prekážkam a bojom starších ľudí s každodennými digitálnymi rozhraniami. To by pomohlo vytvoriť lepšie formálne a neformálne vzdelávacie postupy pre starších ľudí s cieľom rozvíjať digitálne kompetencie, získavať pravidelný prístup k digitálnym technológiám a aktívne sa zúčastňovať na sociálnych, obchodných a demokratických postupoch. Pretože sa zdá, že účasť na kontextoch celoživotného vzdelávania pre dospelých je hlboko ovplyvnená predchádzajúcimi celoživotnými skúsenosťami, je potrebné starostlivo zvážiť ako pristupovať k problému „neúčasti na procesoch digitálneho učenia“.

Uznávajúc osobitné výzvy a tiež veľa príležitostí, ktoré digitálny vek prináša starším občanom, ESU vyzýva EÚ, medzinárodné organizácie, vlády a politických vodcov na všetkých úrovniach:

- oslovovať staršie osoby, rešpektovať ich jedinečnú históriu života, zdôrazňovať ich prínos pre striebornú ekonomiku, dobrovoľníctvo, inovatívne technológie a služby pre lepšiu kvalitu života;
- privítať národné a celoeurópske inkluzívne politiky týkajúce sa aktívneho starnutia a digitalizácie;
- podporovať presadzovanie medzigeneračnej solidarity a spravodlivosti;
- zvyšovať mediálnu a informačnú gramotnosť s cieľom pomôcť dospelým používateľom, najmä starším generáciám, porozumieť digitálnym médiám a orientovať sa v nich nezávisle;
- podporovať úplnú účasť všetkých v spoločnosti, vrátane starších osôb prostredníctvom:

- zabezpečenia univerzálneho a ničím nerušeného prístupu k internetu a rozmanitosti a prehľadateľnosti jeho obsahu;
- poskytovania vzdelávacích programov digitálnej gramotnosti pre všetkých vrátane učebných osnov prispôbených pre staršie osoby;
- podpory politik medzigeneračnej solidarity a spravodlivosti;
- podpory platforiem na prenos skúseností a znalostí a na medzigeneračnú vzájomnú podporu;
- používania rôznych ďalších formátov ako sú rozhlasové vysielanie, tlačené oznámenia a priame služby na zabezpečenie prístupu k základným informáciám.

ESU a jej členské organizácie vyzývajú politických vodcov a všetky zainteresované strany, aby podporili toto vyhlásenie a podporili znalosti a príležitosti digitálneho začlenenia v komunitách na všetkých úrovniach. Trvajú najmä na využití finančných prostriedkov a podporných mechanizmov dostupných pre iniciatívy na oživenie, aby sa zabezpečilo, že všetci ľudia by mali získať základné digitálne zručnosti, a aby sa zmenšili digitálne rozdiely medzi generáciami ako aj medzi vidieckymi oblasťami a mestami.

Masívne rozširovanie technickej infraštruktúry (širokopásmové pripojenie atď.) je dôležité nielen pre starších ľudí, ale aj pre rozvoj vidieckych oblastí, pre decentralizované výrobné zariadenia, hospodársky rast, nové pracovné miesta, a tým aj pre budúcu tvorbu hodnoty v regiónoch. Ako celkový cieľ je potrebné vyvinúť riešenia pre skupiny, ktoré sú alebo zostanú digitálne znevýhodnené, napríklad z dôvodu demencie, v inkluzívnom procese so všetkými opatreniami a prostriedkami na digitalizáciu.

Pripojte sa. Komunikujte. Prispejte.

Počas pandémie COVID-19 bolo pripojenie k internetu dôležitejšie ako kedykoľvek predtým. Teraz je zrejmé, že prístup k internetu je ako verejná služba rovnako dôležitý ako elektrina alebo voda. Internet a digitálne technológie sú oknami do sveta. Digitálna konektivita je kľúčom k informáciám, učeniu sa, práci na diaľku, k nakupovaniu a zábave ako aj ku komunikácii s blízkymi, jediným spôsobom ako oslavovať, pripomínať si, získať informácie o zdravotných a wellness službách, ...

Viac ako kedykoľvek predtým je zrejmé, že digitálna konektivita a časté používanie internetu sú potrebné nielen v profesionálnom kontexte, ale že „všetci a každý človek“ by mali byť schopní používať internet a byť integrovaní do digitálnej arény. Toto ešte nie je realita pre značne dôležité skupiny seniorov.

Naše spoločnosti sa musia vyrovnávať s prekážkami, ktoré obmedzujú digitálnu inkluzivnosť: nižšie digitálne zručnosti, finančná zraniteľnosť a vidiecke oblasti; vláda na rôznych úrovniach, zúčastnené strany, poskytovatelia internetových služieb, služby neformálneho vzdelávania, organizácie seniorov, mladí ľudia a seniori vo vzájomných vzdelávacích väzbách musia hrať určitú úlohu. Ovládanie digitálnych technológií sa stalo kľúčovou súčasťou toho, čo znamená plnú účasť na živote spoločnosti. Ak neposkytneme prístup k technológiám a školenie starším ľuďom, zvýši sa riziko sociálneho vylúčenia a osamelosti.

Starší ľudia majú právo zúčastňovať sa na všetkých spoločenských oblastiach. Digitálna integrácia je rozhodujúcou podmienkou prepojitelnosti, účasti a prínosu pre spoločnosť. ESU a jej členské organizácie sú pripravené prevziať zodpovednosť ako aktívni partneri v občianskej spoločnosti a v politických procesoch. V sieti sa budú zdieľať a propagovať osvedčené postupy

a zintenzívnená komunikácia s tvorcami politik musí zaručiť viacnásobné politické iniciatívy s cieľom realizovať inkluzívne digitálne spoločnosti pre všetkých.

Toto vyhlásenie, ktoré prijal výkonný výbor ESU, a jeho následná videokonferencia nazvaná „Éra digitalizácie: od komunikačných diaľnic po dezinformácie a infodémiu. Príležitosti a potenciálne riziká“ (pozri: www.esu-epp.eu) 23. marca 2021 oznámi ESU a jej členské organizácie Európskej komisii, Rade EÚ, Rade Európy, vládám na rôznych úrovniach, organizáciám a zainteresovaným stranám, zapojeným do integrácie seniorov v digitálnej ére.

Brusel 23. marca 2021

(neoficiálny slovenský preklad)

* * *